

Ne láttassék, ne találtassék

Peszách ünnepe nemcsak attól különleges, hogy ez az egyetlen olyan időszaka az évnek, amire külön *hekser* [kóstersági pecsét] szükséges. A megszokott követelményeken túl ilyenkor attól is óvakodni kell, hogy a megerjedt gabonaszemek belekeveredjenek ételeinkbe.

Azonban ami talán még ennél is szokatlanabb, az az, hogy a *fogyasztáson* kívül a *birtoklás* is tilos Peszách napjaiban:

„Hét napon keresztül kovász **ne találtassék** házaikban...” (Mózes 2., 12:19)

„**Ne találtassék**” – azaz ne legyen megtalálható, ne legyen a birtokunkban. Alig egy fejezettel később a parancs – kissé módosított formában – megismétlődik:

„Kovásztalant egyetek hét napon keresztül, és **ne láttassék** nálad kovászos, és **ne láttassék** nálad kovász minden határaidban” (Mózes 2., 13:7)

A kovászos birtoklásának tilalma így – talán a Tórában egyedülálló módon – e két parancs összevonása által vonult be a köztudatba: „**ne láttassék, ne találtassék**” [*bál jéráe-bál jimá-ce*].

De vajon nem lett volna egyszerűbb, ha a Tóra csak annyit ír le, hogy ne legyen a birtokodban semmi kovászos?

A Talmud – szokásához híven – elmagyarázza, hogy miért van szükség mindkétféle megfogalmazásra: ha csak *látási* tilalom lenne, akkor attól még szabad lenne elrejtetni nem látó helyre, ha csak *megtalálási*, akkor a házon kívül¹ elrejthetnénk (pl. garázsba – *ld. Peszáchim 5b*).

E magyarázat után továbbra is nyitott marad azonban a kérdés: **miért kellett a Tórának ilyen furcsán, kétféleképpen megfogalmaznia ezt az egyébként egyszerű birtoklási tilalmat?**

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség • **Székhely:** 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2. • **Felelős kiadó-szerkesztő:** Szántó-Várnagy Binjomin • **Rajz:** Farnadi-Jeruzálmi Chájim Jedidja • **Terjesztés:** Vida Ákos • **Megjelenik** 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

¹ Mivel a látási tilalom „*minden határaidban*” lett kimondva, a megtalálási azonban a „*házaikban*”.

Ennek megértéséhez tanulmányoznunk kell a két fenti parancsolat kontextusát.

A „*ne találtassék*” parancsolat fejezete első sorban az Egyiptomban, a kivonulás során bemutatandó peszáchi áldozatról szól, és arról, hogy ez a szertartás örök időkre érvényes ünnepé válik:

„*És legyen nektek ez a nap emlékké, és ünnepeljétek azt ünnepként az Örökkévalónak, nemzedékeiteken keresztül, örök törvényként ünnepeljétek.*” (Mózes 2., 12:14)

Azaz a téma a Peszách **megörökítése**. Ezzel szemben a „*ne láttassék*” parancsolat kontextusának fő témája a **honfoglalás**:

„*És lesz, ha Örökkévaló elhoz téged a kánaánita országába, ahogyan megígérte neked és őseidnek, és neked adja...*” (Mózes 2., 13:10)

Ha a *ne láttassék* és *ne találtassék* parancsát az eredeti kontextusban értelmezzük, akkor azt láthatjuk, hogy az örök *Peszách*, amit a száműzetés során is megtartunk, azt írja elő, hogy a *házainkban* ne legyen kovászos.

Ezzel szemben a *honfoglaláshoz* kapcsolódóan azt olvashatjuk, hogy a „*határainkban*” ne legyen.

Mindez igen logikus is, ha arra gondolunk, hogy ha végül egész Izrael földje a Tóra szerint fog élni, akkor valóban

helyes, hogy ne csak a házunkból, hanem az egész országunkból távolítsunk el mindent, ami kovászos.

Ez azonban egy olyan elvárás, amit a Tóra utalás formájában fogalmaz meg – a halacha azonban nem ezt követi. A Talmud egyértelműen fogalmaz:

„*[Ne láttassék] – a sajátodat nem láthatod, de láthatod másokét és a Teremtőét [Szentély tulajdona].*” (Peszáchim 5b)

Eszerint ha nem zsidó él Izrael földjén, akkor nekünk nem kötelességünk az, hogy gondoskodjunk arról, hogy Peszách napjaiban ő se fogyasszon kovászosat – melyet elviekben ugyan megkövetelnénk, mondván, hogy ő vállalta magára, hogy a mi országunkban éljen.

Ezek alapján azt is megérthetjük, hogy mi a különbség aközött, hogy a kovászosat *ne lássuk* vagy *ne találjuk*. Hiszen *találni* (illetve keresni) elsősorban az ember a saját házában szokott.

A házunkon kívül, a határainkban, az elsősorban Tórát tartó zsidók által lakott földön azonban a hangsúly nem a *találáson* van – hiszen ez nem a saját területünk – hanem a *látáson*. A közösség szempontjából az a fontos, ami mindenki számára látható.

HALACHA

A többszörösen erjesztett peszáchi joghurt esete

A Peszáchra való felkészülés során igencsak váratlan helyeken bukkanhatunk olyan kovászosa, amit el kell távolítsunk.

Nem igaz az, hogy minden tilos, ami megerjedt. Hiszen ha így lenne, akkor nemcsak kenyeret és süteményt nem ehetnénk, hanem

például bort sem ihatnánk. Sőt, a legtöbb tejtermék is tilos lenne, hiszen például a joghurt vagy a sajt is erjedés által keletkezett.

Akkor mégis mi számít kovászosnak? Meglepő módon pontosan az tilos, ami kötelező is lehet:

„Ezek azok a dolgok, amikkel az ember teljesítheti a peszáchi kötelezettségét: búza, árpa, tönköly, rozs, és zab. [...]” (Misna, Peszáchim 2:5)

Ez az öt különleges gabona, melyek valójában a Tóra által felsorolt hét különleges fajta közül a gabonák, valamint annak rokon fajtái (ld. Mózes 5., 8:8, Peszáchim 35a).

Ennek kapcsán tanítja a Talmud a következő szabályt:

„'Ne egyél felette kovászosat – hét napon át egyél felette kovásztalant.' – azok a dolgok, amik megkelnek, azokkal teljesítheti az ember a macesz kötelezettségét.” (Peszáchim 35a, Mózes 5., 16:3 alapján)

Vagyis éppen az öt különleges gabona képes arra, hogy megkeljen, és kovásznak is csak ezek számíthatnak².

Így aztán nyugodtan fogyaszthatunk Peszách során olyan erjesztett tejtermékeket, amiket nem gabonával erjesztettek:

„Olyan alkoholos ital, amit búzával vagy árpával erjesztettek, kötelesek vagyunk eltávolítani. Ugyanígy, ha **sajtokat** erjesztett árpából vagy búzából készült ecettel, azt is kötelesek eltávolítani.” (Sulchán Áruh OC 442:5)

Ezek szerint mégsem ennyire egyszerű, hogy Peszáchkor ehetünk-e például joghurtot, hiszen annak erjesztéséhez éppúgy felhasználhattak gabonaszármazékokat, ahogyan a sajthoz.

A gyakorlatban természetesen ezt a problémát úgy oldjuk meg, hogy Peszáchkor kizárólag Peszáchra kóser pecséttel ellátott élelmiszereket fogyasztunk.

Jómagam azonban már egy ideje magamnak főzöm a joghurtot, az eredeti kóser joghurtból, új, kóser tej hozzáöntése által. A régi főzetből pedig mindig lefagyasztok egy kisebb adagot [starter] a következő főzéshez.

Felmerül a kérdés, hogy vajon Peszáchra megőrizhetem ezt az adagot? Vagy inkább adjam el nem zsidónak? Esetleg vegyek újat Peszách után?

Induljunk ki abból a feltételezésből, hogy talán a kiinduló joghurt gabona alapú erjesztéssel készült³. Még ekkor is megkérdezhetjük, hogy a több környi joghurt főzés vajon csökkenti-e a benne található gabona erejét vagy jelentőségét?

A Talmud éppen a sajt erjesztése kapcsán fogalmazza meg azt, hogy az oltóanyag, amittől a sajt sajttá lesz (máamid, azaz „összeállító anyag”) nem tud „megszűnni” [bitul]. Azaz ellentétben a legtöbb nem kóser élelmiszerral, nem elég az, hogy kevesebb mint 1/60-ad mennyiségben fordul elő a kóser ételben, hiszen ennek a kis mennyiségnek is nagy jelentősége van (ld. Ávodá Zará 35a, Sulchán Áruh JD 87:11).

Ugyanez a logika alkalmazható a peszáchi sajtra, joghurtra, amit gabona segítségével erjesztenek. Azzal a különbséggel, hogy vitát találunk, hogy a többszöri erjesztési ciklus vajon felhasználható-e könnyítő tényező-

2 A Talmud ezen felvetését a modern tudomány is igazolja. Bővebben lásd: *The Chemistry of Chametz*, Talmudology.com, valamint *The Science of Chametz*, Mayimachronim.com oldalakon.

3 Nem vagyok egészen biztos abban, hogy mennyi értelme lenne utánanézni annak, hogy az évközben árult joghurt vajon Peszáchra is kóser-e. Hiszen az, hogy a gyártó nem akar ilyen igazolást adni, sokkal egyszerűbb, gazdasági megfontolásra is visszavezethető. Nem feltétlenül van szó arról, hogy gabonát használtak az erjesztéséhez – lehet hogy csak egyszerűen nem fektették bele azt az extra energiát, ami a gyártósorok alapos elkülönítéséhez szükséges.

ként. A *Misna Berura* (442:25), valamint vel ha nem lenne a kezdeti gabona, akkor a *Áruch HáSulchán* (442:22) szerint nem, mi- sokadik joghurt sem készülhetne el⁴.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 18:03 és 19:09 között.

Chomec evés utolsó ideje **szombat délelőtt**: 10:30. Birtoklás utolsó ideje: 11:37.

Legkorábbi széder este **szombat este**: 20:18.

Gyertyagyújtás / legkorábbi széder **vasárnap este**: 20:19

Ünnep kimenetele **hétfő este**: 20:21

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól rövid tanulás, majd minche. 18:00-tól Kábálát Sábát. **Vasárnap reggel (!)** 8:30-tól tanulás, 9:00-tól reggeli ima.

A *Smá Jiszáelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:22-ig.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Imák Peszách napjaiban a Bét Jehudában:

Április 11. péntek 18:00: Szombatfogadás

Április 13. vasárnap 9:00: Ünnepi reggeli ima (Peszách 1. napja)

Április 16. szerda 7:30: Félünnepi reggeli ima, utána zenés-tanulós reggeli (*kumsitz!*)

Április 18. péntek 18:00: Szombatfogadás

Április 19. szombat 9:00: Ünnepi szombat reggeli ima (Peszách 7. napja)

A Peszáchot követő héten már félórával később, 18:30-kor kezdődnek a péntek esti imák (először április 25-én).

Kóser Peszáchot és felemelő ünnepeket mindenkinek!

Az Omek magazin legközelebbi lapszáma az ünnepek után, április 24-én, **Smini** hetiszakasza alkalmából fog megjelenni, a Teremtő segítségével!

Az OMEK MAGAZIN IV. évfolyam 25. számát

Erdős Bence adományozta apai nagyapai dédapja

Eckstein Ármin

áldott emlékére.

Legyen a tanulásunk, inspirációnk a lelke felemelkedésére!

⁴ Van azonban könnyítő vélemény, ami igen meggyőző bizonyítékot talált (ld. *Mekor Cháim* 442:6, *Temurá* 1:4). Itt a Misna éppen a kovász kapcsán írja, hogy abban a tiltás mértéke mindig *a mérték szerint [lefí háchesbon]* számítandó ki.